

Ewelina Lipińska

Władza rodzicielska i kontakty rodziców z dzieckiem po rozwodzie

Ewelina Lipińska

**WŁADZA RODZICIELSKA
I KONTAKTY RODZICÓW
Z DZIECKIEM PO ROZWODZIE**

© Copyright by Ewelina Lipińska & e-bookowo
Grafika i projekt okładki: Maciej Nowicki
ISBN 978-83-62480-99-9

Wydawca: Wydawnictwo internetowe e-bookowo
www.e-bookowo.pl
Kontakt: wydawnictwo@e-bookowo.pl

Wszelkie prawa zastrzeżone.
Kopiowanie, rozpowszechnianie części lub całości
bez zgody wydawcy zabronione
Wydanie I 2011

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW 6

WSTĘP 8

Władza rodzicielska i wzajemne kontakty rodziców z dzieckiem 11

1. Pojęcie, charakter prawny i podmioty władzy rodzicielskiej
11

1.1 Uwagi terminologiczne 11

1.2 Charakter prawny władzy rodzicielskiej 15

1.3 Podmioty władzy rodzicielskiej 19

1.3.1 Uwagi ogólne 19

1.3.2. Dziecko jako podmiot pozostający pod władzą
rodzicielską 20

1.3.3. Rodzice jako podmioty sprawujące rodzicielską 25

2. Treść władzy rodzicielskiej 31

2.1. Piecza nad osobą dziecka 32

2.1.1. Uwagi ogólne 32

2.1.2. Wychowanie i kierowanie dzieckiem 33

2.2 Piecza nad majątkiem dziecka 36

3. Utrzymywanie kontaktów z dzieckiem jako atrybut
niezależny od władzy rodzicielskiej 45

Orzekanie w przedmiocie władzy rodzicielskiej i sposobu utrzymywania kontaktów z dzieckiem przez rozwiedzionych rodziców 54

1. Uwagi ogólne 54
2. Rodzaje rozstrzygnięć w przedmiocie władzy rodzicielskiej w wyroku orzekającym rozwód 61
 - 2.1 Pozostawienie pełnej władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom 61
 - 2.2 Powierzenie wykonywania władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców i ograniczenie władzy rodzicielskiej drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka 74
 - 2.3 Ograniczenie władzy rodzicielskiej w trybie art. 109 K.r.o. 82
 - 2.3.1 Uwagi ogólne 82
 - 2.3.2. Charakterystyka poszczególnych form ograniczenia władzy rodzicielskiej na podstawie art. 109 K.r.o. 86
 - 2.4. Zawieszenie władzy rodzicielskiej 99
 - 2.5. Pozbawienie władzy rodzicielskiej 102
3. Kontakty z dzieckiem po rozwodzie 110
4. Rozstrzygnięcia sądu rozwodowego dotyczące władzy rodzicielskiej i kontaktów z dzieckiem a wcześniejsze orzeczenia sądu opiekuńczego w tym zakresie 116

Orzekanie w przedmiocie władzy rodzicielskiej i kontaktów z dzieckiem w sprawach o rozwód – zagadnienia proceduralne 122

1. Zbieg postępowania o rozwód z postępowaniem w przedmiocie władzy rodzicielskiej i kontaktów z dzieckiem 122
 2. Postępowanie zabezpieczające roszczenia związane ze sprawowaniem władzy rodzicielskiej i utrzymywaniem kontaktów z dzieckiem w sprawach o rozwód 127
 3. Zabezpieczenia i gwarancje prawidłowej realizacji kontaktów rodziców z dzieckiem 134
 4. Wykonywanie orzeczeń w sprawach kontaktów rodziców z dzieckiem 138
- ZAKOŃCZENIE 151
- STRESZCZENIE 154
- PODRĘCZNIKI, MONOGRAFIE, KOMENTARZE 156
- ARTYKUŁY NAUKOWE I INNE PUBLIKACJE 159
- ORZECZNICTWO SĄDU NAJWYŻSZEGO 161
- ŹRÓDŁA PRA 165

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- K.c. ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. -
Kodeks cywilny, Dz.U. 1964 r. Nr 16,
poz. 93 z późn. zm.
- K.p.c. ustawa z dnia 17 listopada 1964 r., -
Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U.
1964 r. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.
- K.r.o. ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. - Ko-
deks rodzinny i opiekuńczy, Dz.U. 1964
r. Nr 9, poz. 59 z późn. zm.
- u.p.s. ustawa z dnia 12 marca 2004 r.
o pomocy społecznej, Dz.U. 2009 r. Nr
175, poz. 1362.

Organy, instytucje

- SN Sąd Najwyższy

Czasopisma

BSN	Biuletyn Sądu Najwyższego
NP	Nowe Prawo
OSN	Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
OSNCK	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna i Karna
OSNCP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna i Pracy
OSNPG	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Wy- dawnictwo Prokuratury Generalnej
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny

WSTĘP

Współczesna dynamika przemian w stosunkach rodzinnych, dalece odbiegających od tradycyjnego modelu, sprawia, że niegdyś właściwy system wartości uległ diametralnej zmianie. Trwałość rodziny oraz przywiązanie do tradycji życia rodzinnego nie są już wartościami nadrzędnymi. Jest to następstwo przełomu, jaki pod wpływem procesów industrializacji i urbanizacji dokonał się w ubiegłym wieku w społeczeństwach europejskich. Do jego istotnych aspektów można zaliczyć m.in. wzrost znaczenia kobiet i pełnionych przez nie ról społecznych, zawodowych i politycznych, relatywizację norm etyczno-obyczajowych oraz postępującą atomizację społeczną. Z tych też przyczyn od połowy XX wieku liczba rozwodów orzekanych w Polsce nieustannie rośnie.

Zgodnie z przedstawionymi przez Główny Urząd Statystyczny wynikami badań, w 1950 roku w naszym kraju miało miejsce 11 tysięcy rozwodów. W dziesięć lat później liczba ta wzrosła do 14,8 tysięcy. W kolejnych dekadach rozwód orzekano kolejno w 34,6 tysiącach spraw (w 1970 r.), w 39,8 tysiącach spraw (w 1980 r.) oraz w 42,3 tysiącach spraw (w 1990 r.). Na przełomie tysiącleci rozwiązano w Polsce 42,8 tysiące związków mał-

żeńskich. XXI wiek przyniósł dalszy wzrost liczby podobnych przypadków. W 2010 r. było ich aż 63,3 tysiące.

Małżonkowie decydują się na rozwiązanie małżeństwa z różnych powodów. Do najczęściej wskazywanych należą: niedochowanie wierności małżeńskiej, nadużywanie alkoholu, naganny stosunek do członków rodziny, trudności mieszkaniowe, nieporozumienia na tle finansowym oraz niezgodność charakterów. Co jest jednak najbardziej niepokojące, większość z rozpadających się małżeństw wychowuje jedno bądź większą liczbę dzieci¹.

Rozstanie rodziców, ich rozwód, wyprowadzenie się z domu mamy lub taty są dla każdego dziecka niezwykle bolesnym i trudnym przeżyciem. Niestety, niejednokrotnie skonfliktowani rodzice, skupieni na własnych problemach, pochłonięci wzajemnymi pretensjami, nie zapewniają dziecku spokoju i poczucia bezpieczeństwa. Często nie potrafią rozmawiać z nim o tym, co tak naprawdę się wydarzyło i jaki te wydarzenia mają wpływ na jego dalsze życie. W trakcie rozwodu problem ochrony dobra dziecka pojawia się więc z całą ostrością.

Rodzinom, które znajdują się w stanie rozkładu, z pomocą przychodzi prawodawca. Należy jednak podkreślić, że jest to

¹ www.stat.gov.pl

materia bardzo delikatna, która z trudem poddaje się zabiegom legislacyjnym.

Niniejsza praca magisterska stanowi próbę kompleksowego ujęcia rozwiązań prawnych, które regulują sposób ukształtowania władzy rodzicielskiej i realizacji kontaktów z dzieckiem po rozwodzie. Obejmuje ona zarówno zagadnienia materialnoprawne, jak i procesowe. Praca stanowi omówienie instytucji prawa krajowego, choć niektóre zagadnienia zostały rozpatrzone także w aspekcie norm prawa międzynarodowego. Zawiera ona wnikliwą analizę regulacji wprowadzonych do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego nowelizacją z dnia 6 listopada 2008 r., która unormowała problematykę kontaktów z dzieckiem i dokonała modyfikacji w zakresie władzy rodzicielskiej. Opracowanie porusza także kwestię zabezpieczenia i wykonywania orzeczeń sądu we wskazanym zakresie.

WŁADZA RODZIELSKA I WZAJEMNE KONTAKTY RODZICÓW Z DZIECKIEM

1. POJĘCIE, CHARAKTER PRAWNY I PODMIOTY WŁADZY RODZIELSKIEJ

1.1 UWAGI TERMINOLOGICZNE

Instytucja władzy rodzicielskiej ma ugruntowane miejsce w polskiej tradycji prawnej. Wywodzi się ona z rzymskiej *patria potestas*, będącej określeniem nieograniczonej władzy ojca wobec dziecka. Z upływem czasu rola kobiety i mężczyzny w zakresie stosunków rodzinnych ulegała zmianie. Proces ten zachodził jednak powoli, tak że pełna realizacja postulatu równouprawnienia rodziców w procesie wychowawczym nastąpiła dopiero w najnowszych, europejskich systemach prawnych. Wtedy też termin „władza ojcowska” przekształcił się w pojęcie „władza rodzicielska”².

² T. Sokołowski, *Władza rodzicielska nad dorastającym dzieckiem*, Poznań 1987, s. 56.

Jeszcze na etapie prac projektowych nad nowelizacją Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z dnia 6 listopada 2008 r. rozważano zastąpienie terminu „władza rodzicielska” pojęciem „piecza rodzicielska” albo „odpowiedzialność rodzicielska”. Ostatecznie odstąpiono jednak od tego pomysłu, uznając za niecelowe wprowadzanie zmian w utrwalonej terminologii. W uzasadnieniu nowelizacji z dnia 6 listopada 2008 r. wskazano, że rodzice powinni być wyposażeni we „władcze” kompetencje wobec osoby i majątku dziecka, które ze względu na stopień rozwoju fizycznego, psychicznego i intelektualnego oraz brak doświadczenia życiowego nie jest w stanie podejmować samodzielnie odpowiednich dla jego dobra decyzji. Takie podejście nie wyklucza aktywnej współpracy rodziców i dziecka obejmującej m.in. uwzględnianie jego rozsądnych życzeń w istotnych sprawach. Stanowisko doktryny w tej materii pozostało jednak podzielone.

Zwolennikiem wprowadzenia terminu „odpowiedzialność rodzicielska” jest J. Ignaczewski³. Jego zdaniem, najistotniejszym elementem omawianej instytucji są obowiązki rodziców względem dziecka, a przyznane im uprawnienia mają jedynie charakter wtórny. W związku z tym autor wyprowadza wniosek, że określenie „władza rodzicielska” eksponuje nie te składniki sto-

³ J. Ignaczewski, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz.*, Warszawa 2010, s. 541.

sunków między rodzicami, a dzieckiem, które mają charakter zasadniczy, lecz te drugorzędne, pochodne. Uważa on, że prawodawca przyznaje rodzicom określone prerogatywy nie dlatego, że mają oni nad dzieckiem pewien rodzaj władztwa, lecz dlatego, że jest to zgodne z dyrektywą dobra dziecka i leży w jego interesie. Dziecko bowiem ze względu na swoją niedojrzałość psychiczną i fizyczną oraz brak doświadczenia życiowego nie jest w stanie w odpowiedni sposób pokierować swoimi sprawami. Autor zwraca ponadto uwagę na treść art. 96 § 1 K.r.o., zgodnie z którym rodzice wychowują dziecko i kierują nim, ponieważ troszcząc się o jego fizyczny i duchowy rozwój, należycie przygotowują je do pracy dla dobra społeczeństwa⁴.

Zmianę nazwy omawianej instytucji postuluje także J. Strzebińczyk⁵. Zaproponował on użycie terminu „piecza rodzicielska”, jako logicznego połączenia dwóch podstawowych atrybutów przysługujących rodzicom – pieczy nad osobą oraz pieczy nad majątkiem dziecka. Umożliwiłoby to uniknięcie rozbieżności pomiędzy nazwą instytucji, a jej treścią. Współcześnie uprawnienia władcze zostały zdaniem autora zastąpione przez pieczę w jej

⁴ Ibidem, s. 541.

⁵ J. Strzebińczyk, *Władza rodzicielska* [w:], System Prawa Prywatnego. Tom 12. Prawo rodzinne i opiekuńcze., red. T. Smoczyński, Warszawa 2003, s.253.

szerokim ujęciu, a wykonywanie władzy rodzicielskiej ma przede wszystkim służyć dobru dziecka. J. Strzebińczyk wskazuje również na społeczny aspekt zmiany nazwy. Uważa on, że taki zabieg pozwoliłby ograniczyć liczbę przypadków, w których rodzice traktują władzę rodzicielską jako umocowanie do postępowania względem dziecka w dowolny sposób, co jest oczywiście niedopuszczalne⁶.

Mimo podnoszonych w doktrynie argumentów, decyzja ustawodawcy o pozostawieniu dotychczasowej terminologii wydaje się być słuszna. Przede wszystkim należy podkreślić, że obecnie pojęcie „władza rodzicielska” ma nieco inne znaczenie niż w epokach ubiegłych. Zestawianie przepisów oddających aktualną treść władzy rodzicielskiej ze starożytnymi konstrukcjami umożliwiającymi ojcu porzucenie dziecka, jego sprzedaż lub zastawienie wydaje się niesłuszne. Jak wskazuje T. Sokołowski, rozważając zagadnienie adekwatności terminu „władza rodzicielska” należy zrezygnować z bezpośrednich odniesień do dawnej *patria potestas*, gdyż właściwe określenie relacji pomiędzy rodzicami i dziećmi, i to zarówno w aspekcie społecznym, jak i prawnym, uwarunkowane jest współczesnym rozumieniem tego wyrażenia⁷. Termin „władza rodzicielska” trafnie wskazuje

⁶ Ibidem, s. 235.

⁷ T. Sokołowski, *Władza rodzicielska nad...*, op. cit., s. 56 - 57.

na rolę rodziców w sferze wychowania dziecka, ponieważ z natury rzeczy osoby starsze, dzięki nabytemu doświadczeniu, są predestynowane do czuwania nad prawidłowym rozwojem osób młodszych.

1.2 CHARAKTER PRAWNY WŁADZY RODZICIELSKIEJ

Kodeks rodzinny i opiekuńczy nie definiuje pojęcia władzy rodzicielskiej. Analiza przepisów dotyczących tej kwestii, a w szczególności art. 95 § 1, który określa zasadnicze jej składniki, daje podstawę do stwierdzenia, że władza rodzicielska stanowi ogół praw przysługujących rodzicom i spoczywających na nich obowiązków względem dziecka, mających na celu zapewnienie należytej pieczy nad jego osobą i majątkiem⁸.

Niejednoznaczne sformułowanie treści powołanego wyżej unormowania powoduje, że charakter prawny władzy rodzicielskiej budzi w doktrynie prawa cywilnego pewne kontrowersje i trudności interpretacyjne. Przede wszystkim należy zastanowić się, czy władza rodzicielska stanowi obowiązek, czy też przeciwnie – prawo podmiotowe rodziców.

⁸ H. Ciepła [w:] Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz., red. K. Piasiecki, Warszawa 2009, s. 736.

Ewelina Lipińska jest absolwentką Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu na kierunku: Prawo. Jej zainteresowania naukowe koncentrują się wokół prawa cywilnego, szczególnie zaś prawa rodzinnego i opiekuńczego. Za pracę magisterską pod tytułem: „Władza rodzicielska i kontakty z dzieckiem po rozwodzie”, napisaną pod kierunkiem prof. zw. dr hab. Janiny Pano-wicz-Lipskiej, a recenzowaną przez prof. UAM dr hab. Tomasza Sokołowskiego, autorka otrzymała ocenę bardzo dobrą.

W toku edukacji uniwersyteckiej autorka odbyła szereg praktyk i stażów studenckich, a od lutego 2011 roku jest zatrudniona w jednej z poznańskich kancelarii adwokackich, systematyzując i pogłębiając swoją wiedzę oraz doświadczenie. Posługuje się trzema językami obcymi - angielskim, francuskim oraz hiszpańskim.

Autorka interesuje się literaturą i sztuką filmową, zwłaszcza twórców pochodzących z Półwyspu Iberyjskiego i Ameryki Łacińskiej. Jej pasją są podróże oraz aktywny wypoczynek.